

Kéringer Szabolcs

NetzDG, avagy gyakorlati példa a platformszabályozás megvalósítására

Amíg az Európai Unió az egységes online piac szabályozási kereteinek megalkotásán dolgozik, addig a tagállamok is szolgáltatnak példákat a platformszabályozás megvalósítására, és szabályozásaik iránya és tartalma jelentősen különbözhetnek is egymástól. A jelen írás a NetzDG elmúlt öt éve alapján vizsgálja meg, hogy ugyanarra a problémára Németország és közvetlen szomszédai mennyire eltérő módon reagálnak.

Előszó

Az elmúlt hónapokban többször is említette interjúi során a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) elnöke a platformszabályozás kérdését, ezen interjúkból önkényesen kiragadott egy-egy gondolattal lehet talán legjobban megalapozni a jelen cikk tárgyának. Koltay András a közösségi médiáról először akként nyilatkozott, hogy rengeteg pozitívumot hoztak ezek a szolgáltatások, „hiszen kiterjesztették a véleményformálás és az információhoz jutás lehetőségét, de vannak komoly veszélyei is: ezek a platformok saját maguk döntenek arról, hogy mit engednek a saját felületeiken megjelentetni és mit nem. Ez látszólag tiszta jogi helyzet, hiszen magántulajdonú platformokról van szó, ők határozzák meg a szabályokat”, de mára a közösségi média „olyan nyilvánosság-befolyásoló erőt jelent, amit súlyos hiba lenne érintetlenül hagyni [többek között azért, mert] ezek a platformok szerkesztői szerepben vannak. Hogy mit lát ugyanis a felhasználó, azt nagy mértékben a platform dönti el.”¹ Megállapította továbbá azt is, hogy veszélyesek a szólás szabadságára azok a jelenségek, hogy a platformok sok olyan tartalmat törölnek, amely egyébként nem jogellenes, illetve ha a politikai-közéleti vitákba avatkoznak moderálás útján.²

A jelenlegi uniós szabályozási keretek között a platformszolgáltatók mint közvetítő szolgáltatók immunitást élveznek a harmadik fél, tehát a felhasználó által közzétett tartalom területén, ameddig – leegyszerűsítve – a tartalom a szolgáltató

¹ Az idézés nem teljes, a cikk témájához igazodóan rövidítettünk rajta, nem feltétlen tükrözi az elnök úr gondolatait; elérhető: Baranya Róbert: Nem az államtól kell féltetni a sajtószabadságot – Koltay András NMHH-elnök a Mandinernek. *Mandiner*, 2022. március 4.

² Vizvári Soma: A techcégek cenzúrája veszélyes a szólás szabadságára. *Magyar Nemzet*, 2022. július 20.

nem hajt végre tartalomszerkesztési jellegű beavatkozást. Ez a szabályozás az e-kereskedelmi irányelvből³ ered, amely az „irányelv megalkotásakor egy, a 2000-es évek elején még reálisnak mondható, de pillanatszerű technológiai kereteket vett alapul, ám az azóta eltelt mintegy két évtized során jelentős változáson és fejlődésen ment át a szabályozás háttéréül szolgáló technológia”.⁴ A német jogalkotó szerint a 2010-es évek második felére érkezett el az ideje annak, hogy a közösségi média-szolgáltatók igenis szigorúbb felelősséget viseljenek az általuk kínált platformokon akár bűncselekményt is megvalósító tartalmak közzétételéért, tehát időszerűnek tartotta az immunitás határait visszanyírbálni kissé.

A NetzDG megalkotásának háttere

A jelen cikk tárgyát képező úgynevezett NetzDG megértéséhez elengedhetetlen, hogy a technológiai változások mellett a kétezertizedes évek felhasználói szokásainak folyamatait, valamint a közbeszéd fő témáját szolgáltató társadalmi jelenségeket is figyelembe vegyük. A törvényt a Bundestag a 2017. évben fogadta el és 2018. év elejétől kellett ténylegesen is alkalmazni. Hazánkban éppen ebben az időben készített az NMHH egy kutatást,⁵ amelynek eredménye azt igazolta, hogy a hazai internetezők már előnyben részesítették az internetet a televízióhoz és más hagyományos platformhoz képest, ráadásul szinte minden internetező megtekintett valamilyen audiovizuális tartalmat online, és egyes vizsgált korcsoportok tagjainak 96%-a heti rendszerességgel használt valamilyen közösségi szolgáltatást is. Időközben az NMHH elkészítette ezen felmérés frissítését is, amely megállapításai szerint a leggyakoribb internetes tevékenység a közösségi oldalak használata, ráadásul a 2018-as felméréshez képest is tovább nőtt, immáron az internetezők 98%-a használja a közösségimédia-felületeket.⁶ Mindamellet, hogy töretlenül növekszik a közösségi platformok látogatottsága és felhasználóinak száma – függetlenül attól, hogy melyik szolgáltatás aktuálisan a trendi, vagy veszít éppen valamelyest népszerűségéből –, egy másik jelenség is szorosan összekapcsolódik ezen folyamattal: fokozatosan a tájékozódás első számú terepévé fejlődött a közösségi média. Ennek megfelelően a közösségimédia-platformok funkciója már régen meghaladta a kezdetben jellemző kapcsolattartást, és egyre nagyobb szerepet töltenek be immár nemcsak a szűken vett szociális kapcsolatok ápolásában, de a közvetlen

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv). L 178/1 (2000. július 17.).

⁴ Tatár Attila: A tárhelyszolgáltatók körében felmerülő felelősségi kérdésekről. *Infokommunikáció és Jog*, 72. (2019), 1. 8–13.

⁵ NMHH: *Lakossági internethasználat 2018*. 2019. március 19.

⁶ NMHH: *Az elektronikus hírközlési piac fogyasztóinak vizsgálata*. Internetes felmérés 2020.

tartalom- és hírfogyasztásban is, tehát a tömegtájékoztatásban, működésük ezért egyre inkább hasonlít egy analóg médiaszolgáltatóhoz, és egyre kevésbé tekinthetők csak semleges, technológiai feladatokat ellátó háttérszolgáltatóknak.⁷ Az amerikai közvélemény-kutató, a Pew Research már 2015-ben azt mutatta ki, hogy a felhasználók jelentős része politikai álláspontját a közösségi média alapján alakítja ki.⁸ A platformok igazi hatalmát a közügyek vitáinak befolyásolására a platformok azon tevékenysége jelenti, hogy az algoritmusaik segítségével az egyes felhasználókról gyűjtött adatok alapján személyre szabhatják az egyes felhasználók által érzékelt és elérhető tartalmakat. A leginkább eklatáns példa erre a Facebook hírfolyama vagy a Twitter. Emögött természetesen praktikus okok is húzódnak, hiszen elméletileg a felhasználók számára kedvező, ha a platform igyekszik számukra valamelyest rendet vágni a tartalmak tömegében, és a feltehetően őket leginkább érdeklőket megmutatni nekik. Ezt a szolgáltatói tevékenységet nagymértékű információs aszimmetria jellemzi, hiszen nem lehet tudni, hogy a platform mi alapján válogat, milyen módon viszonyul a közügyek vitájára vonatkozó tartalmak és a nyaralási élménybeszámolók megfelelő arányának kérdéséhez, és milyen gazdasági érdekei húzódnak meg egyik-másik tartalom előtérbe helyezése mögött.

A német médiaszabályozás vonatkozásában gyakran találkozhatunk a nézettel, hogy óvatosabb a nyugati demokráciákban megszokottakhoz képest a II. világháború eseményei miatt, hiszen a nemzetiszocialisták megerősödésében és hatalomátvételében jelentős szerepe volt a propagandának, beleértve a külső hatalmak félrevezetését is.⁹ Amíg például Németország élen jár a holokauszttagadás kriminalizálásában, addig például az Egyesült Államokban az is a szólásszabadság részét képezi, és így védelmét élvez. 2020-ban a Facebook¹⁰ és a Twitter¹¹ is bejelentette, hogy törölni fogják az ilyen tartalmakat, igaz, a Twitter később ezt akként finomította, hogy nem holokauszttagadó tartalommal szemben lépnek fel, hanem az egyben dezinformációnak minősülő tartalmakkal szemben, ugyanis a politikai véleményeknek helye van a közbeszédben.¹² Mindenesetre az elmúlt években a téma egyértelmű „népszerűségnek” örvend, és a közösségi média ezen nézetek széles körű

⁷ Bartóki-Gönczy Balázs: *Az online közvetítő szolgáltatók mint az információhoz való hozzáférés új kapuőrei*. Budapest, Pázmány Press, 2018.

⁸ Amy Mitchell – Jeffrey Gottfried – Katerina Eva Matsa: Millennials and Political News. Social Media – the Local TV for the Next Generation? *Pew Research Center*, 2015. június 1.

⁹ Charlotte Hsu: How media ‘fluff’ helped Hitler rise to power. *University at Buffalo*, 2015. augusztus 28.

¹⁰ Mark Zuckerberg [@Mark Zuckerberg]: Today We’re Updating Our Hate Speech Policy to Ban Holocaust Denial. [Idővonal-bejegyzés]. *Facebook*, 2020. október 12.

¹¹ Sam Shear: Twitter Follows Facebook on Removing Posts That Deny the Holocaust. *CBNC*, 2020. október 15.

¹² Ramsey Touchberry: Twitter CEO Says Holocaust Misinformation Does Not Violate Its Policy. *Newsweek*, 2020. október 28.

terjesztésének elsődleges platformja.¹³ Az elmúlt évtized második felében ráadásul az idegengyűlölet újból erősödni látszik az afrikai és ázsiai menekültválság miatt, Angela Merkel kancellár Németországa megnyitotta kapuit a menekültek előtt (ügynevezett Willkommenskultur¹⁴). Ezzel párhuzamosan viszont egyre nagyobb sajtóvisszhangot váltanak ki a bevándorlók által elkövetett erőszakos bűncselekmények, ezek közül több is terrorista cselekménynek minősült, ráadásul az Iszlám Államhoz is sokan csatlakoztak Németország területéről.¹⁵ Párhuzamosan a német bevándorláspolitikát a társadalom egy részének ellenszenvét is kiváltotta, ami egyben a menekült- és iszlámellenes politika megerősödését is jelentette,¹⁶ és a bevándorlásellenes közbeszéd elsődleges színtere a közösségi média lett.¹⁷ Az idegengyűlölet nem áll meg az idegeneknél, és a közösségi médiában egyre gyakrabban válnak a gyűlölködések tárgyává a menekültpárti hazai politikusok is. A NetzDG alkalmazásának kezdete, 2018 óta ráadásul a jóléti Európa nyakába szakadt egy koronavírus-járvány, a lezárások és karanténhelyzetek, a szociális és szórakozási korlátozások, majd az orosz–ukrán ellentét kiéleződése, illetve mindvégig e kettő okozta ellátási problémák és várható gazdasági recesszió, amelyek újabb és újabb táptalajt biztosítanak az online anonimitás mögött megbújó fröcsögőknek és trolloknak.

A szövetségi igazságügy-minisztérium ebben a milióben hozott létre még 2015-ben egy internetszolgáltatókból, civil szervezetekből és médiaszabályozással foglalkozó intézetekből álló bizottságot, hogy találjanak önkéntes alapú megoldást a közösségimédia-felületeken terjedő gyűlölködés és dezinformáció problémájára, azonban a kormány nem volt elégedett a bizottság jelentésével.¹⁸ Egy 2017-es kutatás eredménye ráadásul arra világított rá, hogy a közösségimédia-platformok nem igazán jeleskednek a jogsértő tartalmak eltávolításában.¹⁹ A társadalom, a közélet és az online kommunikáció ezen folyamatai vezettek a NetzDG 2017-es tervezetéhez, majd a törvény elfogadásához: leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy a német jogalkotó kevésnek találta a szolgáltatók aktivitását és erőfeszítéseit, így kiemelte a tárgyat az önszabályozás keretéből, és törvényalkotás mellett döntött.

¹³ Adam G. Klein: How to Fight Holocaust Denial in Social Media – With the Evidence of What Really Happened. *The Conversation*, 2020. december 3.

¹⁴ Willkommenskultur. *Wikipédia*.

¹⁵ Matthias von Hein: 20 Years After 9/11, Germany Targets Militant Islamists. *Deutsche Welle*, 2021. szeptember 11.

¹⁶ Isabelle Hertner: Germany: a Country of immigration – Or Integration? Merkel's Uncomfortable Legacy. *The Loop*, 2021. április 21.

¹⁷ Lisa-Maria N. Neudert: Germany: A Cautionary Tale. In Samuel C. Woolley – Philip N. Howard (szerk.): *Computational Propaganda. Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*. Oxford, Oxford University Press, 2018. 153–184.

¹⁸ Gemeinsam gegen Hassbotschaften. 2015. december 15.

¹⁹ *Löschung rechtswidriger Hassbeiträge bei Facebook, YouTube und Twitter. Ergebnisse des Monitorings von Beschwerdemechanismen jugendaffiner Dienste.*

A német szövetségi országgyűlés, a Bundestag végül 2017 júniusában fogadta el a NetzDG-t, teljes nevén *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* (Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken; azaz a közösségi médiára vonatkozó hálózat-végrehajtási törvény), amelyet néha szokás Facebook-Gesetz, azaz Facebook-törvény gúnynévvel is illetni. A törvény rövid felkészülési időt követően 2018. január 1. napjától alkalmazandó ténylegesen is, azóta pedig már kiegészítéseket is elfogadott hozzá a jogalkotó. A törvény értelemszerűen az uniós e-kereskedelmi irányelv által felállított kereteken belül igyekezett kitágítani a „tudomásszerzésen alapuló szolgáltatói felelősség” határait, ily módon nem teremtett új „jogintézményt”, csak nagyobb aktivitásra kötelezi a platformszolgáltatókat, pénzügyileg érzékelhető bírság kilátásba helyezésével.

A törvény főbb rendelkezései

A NetzDG főbb rendelkezéseinek bemutatása során nem törekszünk teljességre, csak a „jogintézmény” és céljának megértéséhez szükséges szabályokra szorítkozunk, a konkrét részletszabályok nélkül.

A törvény személyi hatálya alá azok a platformszolgáltatók tartoznak, amelyek a Német Szövetségi Köztársaságban legalább kétmillió regisztrált felhasználóval rendelkeznek.²⁰ Nem tartozik ugyanakkor a törvény hatálya alá a szerkesztői/újságírói tartalom, amely felett egy beazonosítható és ily módon felelősségre vonható (szerkesztői) felelősséget visel.²¹ Ez a kivétel teljességgel érthető, hiszen a platformszolgáltatók immunitásának korlátozása vagy helyesebben feltételhez kötése éppen egy olyan másodlagos, kiegészítő jellegű felelősséget hoz létre, amelynek szükségét az elsődleges és közvetlenül érvényesülő szerkesztői felelősség hiánya teremti meg. Fontos kritérium még a szolgáltatással szemben, hogy a zárt kommunikációs csoportoknak felületet biztosító szolgáltatások (e-mail- vagy chatszolgáltatások) nem, tehát csak a nyilvánosan hozzáférhető felületek tartoznak ide.²²

A NetzDG-ben „tiltott” tartalmak közvetlenül a büntetőjogra épülnek, hiszen a törvény a német Büntető Törvénykönyvben (*Strafgesetzbuch – StGB*)

²⁰ A különböző felmérések alapján a teljes lakosság 90-94%-a használ internetet, míg social médiát 66 millió ember, tehát a teljes lakosság körülbelül 80%-a, míg az internetezők 85%-a használ. Ezekhez a számokhoz viszonyítva a kétmillió regisztrált felhasználó kevesebb, mint a teljes lakosság 3%-a; lásd Digital 2021: Germany; Share of internet users in Germany from 2001 to 2021.

²¹ NetzDG 1. cikk 1. szakasz (1) és (2) bekezdés.

²² A social media igen tág fogalom, lényegesen tágabb és sokrétűbb szolgáltatást foglal magában, mint a mindennapi szóhasználatban a Facebook-szerű szolgáltatásokra való utalás; erre vonatkozóan lásd Papp János Tamás: *A közösségi médiaplatformok szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelmében*. Doktori értekezés. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2021. 14–20; míg a közösségi platformok szabályozási szempontú azonosításának és definíciójának nehézségeiről lásd Zódi Zsolt: Az európai platformszabályozás jellegzetességei. *In Medias Res*, 11. (2022), 1. 70–75.

meghatározott egyes bűncselekményeket megvalósító, azaz büntetőjogi szakki-fejezéssel élve tényállásszerű magatartásokat (tartalmakat) helyez a tárgyi hatálya alá oly módon, hogy közvetlenül hivatkozik (kiutal) a StGB egyes tényállásaira. A NetzDG-be importált egyes tényállások szelekciója természetesen nem véletlenszerű, hanem a törvény megalkotását megelőző bő évtized társadalmi jelenségeire igyekezett reflektálni a jogalkotó, amit az is jelez, hogy a jogszabály időközbeni kiegészítésével újabb tényállásokat is behúzott a hatálya alá, ami a törvény alkalmazása első időszakának megfigyelésein alapul, mintegy folyamatos hatáskövetés eredményeként. A bűncselekmények kiválasztása során a jogalkotó a közbeszédben ténylegesen és gyakran előforduló és így társadalmi szinten, tehát nem csak vagy nem feltétlenül az online térben problémásként értelmezhető magatartásokra igyekezett reflektálni. A NetzDG tehát tulajdonképpen egy válogatás aszerint, hogy mely bűncselekményeket megvalósító tartalom esetében vár el reakciót a jogalkotó a szolgáltatótól, ezek között megtalálhatók a becsületsértés és rágalmozás, az uszítás és gyűlöletkeltés, a magánélethez való jog megsértése, gyerekpornográfia, politikailag szélsőséges tartalmak, alkotmányellenes szervezetek propagandaanyagai/-tartalmi felbujtás és erőszak, valamint államellenes vagy a közösség nyugalmanak megzavarására alkalmas tartalmak.²³

A törvény alapján véve nem vár el proaktivitást a szolgáltatóktól, nem nevezi ki őket csendőrré, és a szolgáltatók nem kötelesek nyomozni vagy előzetes tartalomkontrollt végezni a felületükön megjelenő felhasználói tartalmakra vonatkozóan. A gyűjtőzsinór vége ily módon a felhasználók kezében van, ugyanazon felhasználók kezében tehát, akik a törvényellenes tartalom közzétételét is cselekszik. A szolgáltató ugyanis elsősorban arra köteles, hogy a NetzDG hatálya alá tartozó valamely bűncselekményt megvalósító felhasználói „feljelentést” kivizsgálja. Ezen cél érvényesüléséhez természetesen elengedhetetlen, hogy a felhasználók tisztában legyenek ezen lehetőségükkel, a bejelentés feltételei oly módon legyenek adottak, hogy azok kifejezetten elősegítsék a felhasználói részvételt, tehát könnyen elérhető, közérthető és könnyen használható felületeket kell erre kialakítaniuk a szolgáltatóknak.²⁴ Az egész törvény rendszerének kulcsa tehát a panaszbejelentési garanciák felállítása, és a sor legelején a fogyasztói részvétel: mintha azt mondaná a jogalkotó, hogy amire a felhasználók mint a társadalom tagjai nem élnek panaszbejelentéssel, az vagy nem éri el az össznépi ingerküszöböt, vagy ha igen, akkor sem botránkoztatja meg az embereket annyira, hogy vegyék a fáradságot egy panaszbejelentés megtételére (feltételezve persze, hogy egyáltalán tudatában vannak ezen lehetőségnek). Álláspontunk szerint ez kissé szokatlan megközelítés egy jogalkotótól, ámde megfontolásra érdemes: a Bundestagban ülő képviselők nem akarják a padok közül megmondani, hogy mi az a mérce, amit az aktuális közbeszéd nem bír el, inkább a társadalom tagjaira bízzák, hogy maguk vessék ki a szólásszabadság

²³ NetzDG 1. cikk 1. szakasz (3) bekezdés.

²⁴ NetzDG 1. cikk 3. szakasz (1), (2) és (4) bekezdés.

védelmére nem érdemes tartalmakat. Természetesen mindez akkor érvényesülhet megnyugtató módon, ha az adott társadalom vagy közösség tagjai kellő fogyasztói öntudattal rendelkeznek, tehát érzékenyek a számukra káros tartalmakra, ismerik a rendelkezésre álló „jogorvoslati eszközöket”, és nem restek élni is ezen jogaikkal, tehát van egyfajta felhasználói aktivitás és önkéntes részvétel, egyfajta online polgár-ország. A törvény egyébként kiemeli, hogy a szolgáltató különös figyelemmel köteles eljárni, ha egy panaszbejelentés valamely jogvédelmi szervezettől, tipikusan civil szervezettől érkezik, és nem csak ráérő haragos szomszédok bosszantják egymást a másik feljelentgetésével.

A szolgáltató köteles a formailag megfelelő módon beadott bejelentéseket kivizsgálni, rövid határidővel, majd eljárása eredményéről az érintetteket, így elsősorban a bejelentőt és amennyiben elérhető, a bepanaszoltat értesíteni és a rendelkezésükre álló jogorvoslati lehetőségekről tájékoztatni. Amennyiben a szolgáltató a kivizsgálás során arra a megállapításra jut, hogy a panasszal érintett tartalommal bizony megvalósul a NetzDG alá is behúzott valamely büntető tényállás, úgy köteles az érintett tartalmat törölni, vagy legalábbis annak a Német Szövetségi Köztársaság területén történő hozzáférését blokkolni. A szolgáltató szigorú eljárási határidőhöz kötött, ugyanis a jogsértő tartalmakat hét nap alatt kell eltávolítani, de a „nyilvánvalóan jogsértő tartalmakat” mindössze 24 óra alatt. Amennyire törekedett a jogalkotó az egész hálózat-végrehajtás intézménye során a törvényi-eljárási szabályok és garanciák megalkotására, különösen a szolgáltatói eljárások lefolytatását és a felhasználási jogok érvényesülését tekintve, annyira rezeg a léc a „nyilvánvalóan jogsértő tartalom” fogalmának megalkotásával. A Bundestaghoz benyújtott előterjesztés értelmezésében nyilvánvalóan jogsértőnek tekintendő az a tartalom, amely jogsértő jellegének megállapításához nem szükséges mély elemzés.²⁵ Amint látni fogjuk, a francia testvértörvény 24 órás reakciót ír elő alapesetként, és egyes nyilvánvalóan jogsértő tartalmak eltávolítására egy egész órát enged(ett volna) a szolgáltatók részére.

Ha összevetjük ezen a ponton a NetzDG-t és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvényt (Ektv.), azt látjuk, hogy ez utóbbi alapján a szolgáltató az immunitás köpenye alatt főszabályként nem felel a más (például a felhasználó) által rendelkezésre bocsátott, de a közvetítő szolgáltató által nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatással (leegyszerűsítve a felületen) továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett információért, és szintén nincs proaktív nyomozati kötelezettsége²⁶ – másfelől azonban a hazai szabályozás nem is ír elő olyasféle felhasználói jogokat és eljárási garanciákat, amelyek biztosítják a sérelmes(nek vélt) tartalmak kivizsgálását a szolgáltató oldalán. Az összehasonlításba bevehetjük az e-kereskedelmi irányelvet is, amely a preambulumának rendelkezései

²⁵ Gesetzentwurf der Fraktionen der CDU/CSU und SPD. Deutscher Bundestag: Drucksachen[BT]18/12356, 2017. május 16. 22–23.

²⁶ Ektv. 7. § (2) és (3) bekezdés.

között azt mondja ki, hogy az adattárolásból álló szolgáltatás nyújtójának felelőssége korlátozott, de a szolgáltató köteles haladéktalanul intézkedni az adat eltávolítása, illetve az ahhoz való hozzáférés megszüntetése iránt, ha valamely jogellenes tevékenységről ténylegesen tudomást szerez.²⁷ Ugyanakkor az irányelv lehetőséget ad a tagállami jogalkotók számára, hogy ennek részletszabályait megalkossák, amikor is kimondja, hogy az eltávolítást, illetve a hozzáférés megszüntetését a véleménynyilvánítás szabadsága elvének és az e célból nemzeti szinten megállapított eljárásoknak a figyelembevételével kell elvégezni; ezért az irányelv nem érinti a tagállamok lehetőségét arra, hogy olyan különös követelményeket állapítsanak meg, amelyeknek az adat eltávolítását, illetve az ahhoz való hozzáférés megszüntetését megelőzően haladéktalanul meg kell felelni.

Ha ebből az irányból vizsgáljuk a NetzDG-t, úgy felmerül a kérdés, hogy a német jogalkotó nem csupán annak eljárási, ily módon garanciális szabályait fektette-e le, hogy az e-kereskedelmi irányelvből eredő kötelezettségét a platformszolgáltató mikor (milyen feltételek esetén) és hogyan (milyen módon) köteles teljesíteni. Valójában nem csupán eljárási szabályokat, amolyan felhasználó és szolgáltató közötti „perrendtartást” vezetett-e be az új törvény anélkül, hogy ténylegesen egy újfajta felelősségi formulával kínálta volna meg a szolgáltatókat? A perrendtartás szóhasználat mindenképpen túlzó és szakmailag pontatlan, viszont kifejező és éppen ezért szándékos is. Merthogy az uniós vagy a magyar szabályozás hivatkozik a szolgáltató eltávolítási kötelezettsége keretében arra, hogy azt bíróság vagy egyéb kompetens hatóság rendeli el, míg ezen felül nyitva hagyja a tudomásszerzés mint előfeltétel részleteit. Egy találó kifejezéssel ezt nevezhetjük a tudomásszerzésen alapuló felelősségmegállapítás elvének („knowledge based liability principle”).²⁸ Ehhez képest a NetzDG megadja a tudomásszerzés definícióját azáltal, hogy a szolgáltató immunitása feltételelessé homályosul abban a pillanatban, hogy panaszbejelentést regisztrál, mindaddig, amíg elvégzi annak kivizsgálását, és dönt a tartalom eltávolításáról vagy a panasz visszautasításáról. Itt tehát a tudomásszerzés egyik formájának jogszabályi konkretizálásáról van szó, ami az e-kereskedelmi irányelv keretein belül nem jelent teljes és kizárólagos tudomásszerzési lehetőséget vagy forrást, tehát nem zárja be a lehetséges kört, csak egy egyértelmű módját jelöli ki.

A perrendtartás szóhasználat ugyanakkor nemcsak emiatt kínálkozik, hanem mert a szolgáltatóra olyan kötelezettséget és felelősséget ró, amely bizony nem sajátja, és alighanem az e-kereskedelmi irányelv legtágabb értelmezésében sem lehet beleérteni abba: tudniillik a NetzDG azt várja el egy piaci alapon működő és szerveződő gazdasági társaságtól, másképpen fogalmazva magánjogi jogalanytól, hogy lefolytasson egy büntetőeljárást, méghozzá gyorsított eljárásban anélkül, hogy

²⁷ E-kereskedelmi irányelv (46) preambulumbekkezdés, valamint 14. cikk (1) bekezdés a) és b) pontjai.

²⁸ Folkert Wilman: The EU's System of Knowledge-based Liability for Hosting Service Providers in Respect of Illegal User Content – Between the e-Commerce Directive and the Digital Services Act. *Jipitec*, 12. (2021), 3. 317–341.

az ehhez szükséges nyomozati hatáskörökkel és kényszerítőeszközökkel rendelkezne. Némi gúnnyal azt is mondhatnánk, hogy a jogalkotó maga nem találta meg a megfelelő eszközt és megoldást a probléma kezelésére, ezért az általános megoldás helyett áthárította a konkrét esetek tüneti kezelését a szolgáltatókra. Önmagában nem tűnik ördögtől valónak, hogy a platformok, főleg a NetzDG alá tartozó globális techóriások szerepet és nagyobb felelősséget vállaljanak a kulturált diszkurzus feltételei fenntartásában, hiszen egyértelműen feljük billen a serpenyő azáltal, hogy egyre több bevételre és egyre nagyobb információs hatalomra tesznek szert, miközben a szabályozók az információs aszimmetria miatt nem képesek hatékonyan érvényesíteni az érdekeiket.²⁹ Leegyszerűsítve úgy is fogalmazhatunk, hogy akinél a bevétel és a gazdasági előny lecsapódik, az aktívan vegyen részt a kockázatok enyhítésében is, képletes párhuzammal élve az autógyártókra is mind újabb és több biztonsági előírás vonatkozik, amelyeknek egyre újabb fejlesztésekkel tudnak csak megfelelni. Mindazonáltal még akkor is túlméretezett lépésnek tűnik a bűnüldözési szerepkör szolgáltatókra történő kiszignálása, ha valamennyire érthető is bevonásuk a folyamatba: a szolgáltató rendelkezik a legtöbb, ráadásul közvetlen, első kézből származó információval mind a tartalmat, mind a közzétevő felhasználót, a tartalom terjedését, elérését és utóéletét illetően. A szolgáltató közvetlen részvétele tehát indokolt, de nem mindegy, hogy „perbeli szerepe” fél, tanú, vádlott vagy esetleg bíró. Óhatatlanul felmerül a kérdés tehát: nem azt látjuk-e, hogy amit az állam nem képes maga megoldani, azt inkább a szolgáltatóra hárítja?³⁰

A törvényt, helyesebben már magát a jogalkotási koncepciót számos helyről érte kritika, kérdéses mindamellett, hogy ezek mennyire bizonyultak valósnak a lassan ötéves jogalkalmazás tapasztalatai alapján. A leginkább megalapozott ellenérvnek talán éppen ez a kiszélesített szerepkényszer tűnik, mert olyan kompetenciák meglétét várja el a magáncégektől, amelyek megnyugtatóan többéves szakmai tapasztalatszerzés után halmozódnak fel szakembereknél. Az állami bíraskodás és ítélezés társadalmi legitimáción, alkotmányos alapokon nyugszik, és törvénybe foglalt eljárásrendek szabályozzák – ehhez képest a jogalkotó hirtelenjében azt várja el a szolgáltatótól, hogy 24 órás időpérésben döntse el, hogy egy tartalom nyilvánvalóan jogsértő-e, vagy sem. Egy felmérés szerint a vizsgált uniós tagállamok (Németország, Ausztria, Franciaország, Dánia és az akkor még uniós tag Egyesült Királyság) bíróságai átlagosan 778 nap alatt hoznak döntést a gyűlöletbeszédrel kapcsolatos ügyekben.³¹ Nem véletlen, hogy mint az az időszakos szolgáltatói

²⁹ Egyes techóriások kapitalizációja már meghaladja a legtöbb tagállam GDP-jét; lásd Clothilde Goujard – Samuel Stolton: Europe reins in Big Tech: What you need to know. *Politico*, 2021. november 25.

³⁰ Jacob Mchangama – Natalie Alkiviadou – Raghav Mendiratta: *Rushing To Judgment: Are Short Mandatory Takedown Limits for Online Hate Speech Compatible with The Freedom of Expression?* Kopenhága, The Future of Free Speech Project – Justitia, 2021.

³¹ Mchangama–Alkiviadou–Mendiratta (2021): i. m.

jelentésekből kiderül, a legtöbb szolgáltató tipikusan két szakmai gárdával végzi a panaszok kivizsgálását, és az inhouse szűrő (rendszerint szintén két lépcsőben) mellett külső jogi tanácsadókat is igénybe vesznek, sőt, maga a törvény is propagálja a szakmai (civil) szervezetekkel való együttműködést. Mindezek azonban csak kozmetikáznak azon a tényen és körülményen, hogy a platformszolgáltató igenis egyfajta jogérvényesítési szerepkörben találta magát, négy hónapos felkészülési határidővel. Amennyire törekszik a NetzDG az egész folyamat jogi garanciáinak lefektetésére, annyira nem tűnik megalapozottnak ez a transzformáció, legalábbis elméletben semmiképpen. Amint látni fogjuk, a francia testvértörvény többek között ezen is csúszott el az alkotmányossági vizsgálatán.

A szolgáltatói szerepvállalás mögött talán az a felismerés is rejlik tehát, hogy az állami jogérvényesítési lehetőségek igénybevétele lényegesen lassabb, az általános munkateher mellett az egyes szolgáltatók esetében akár az évi milliós számot is elérő ügYTEHER nem kezelhető, márpedig az online tér dinamikájában egy éveket késő bírósági ítéletnek nincs érdemi haszna. Erre azonban megoldást kínálhatna egy hibrid módszer, amely a jogalkalmazás egységességét is elősegíthetné: a szolgáltató mint gazdaságilag érdekelt fél vegyen részt az eljárásban, de ne mint ügYDÖNTŐ fél, hanem amolyan kiszignált titkár vagy előadó bírÓ, aki a döntéshez szükséges információkat begyűjti (amennyire az hatósági jogkörök nélkül lehetőségében áll), majd az adatokat feldolgozza, és egy erre hivatott szakmai grémium (bíróSÁg, hírközlési hatósÁg, külön e célra felállított szerv) döntést hoz. Maradva a pénzügyi érdekek és szerepvállalás kérdésénél, a szolgáltatók ennek finanszírozásában is jelentős kötelezettségeket kaphatnának, tehát az államot nem terhelné a rendkívüli eljárás humán és tárgyi erőforrásigénye.

NetzDG a gyakorlatban – ami a szolgáltatói jelentésekből (nem) derül ki

Az Európai Unió magas szintű szervezetei régóta vívnak szópárbajt a techóriásokkal, elsődlegesen az adózás és az adatkezelés, adatvédelem és adatvagyon felhasználása, monetizálása területén. Az uniónak több, olykor egymásnak talán ellentmondó gazdasági, politikai és egyéb szempontot is figyelembe kell vennie. A két fél nem egyenlő információs bázissal vesz részt a vitában, egyfajta információs aszimmetria jellemzi a két felet, habár ez a kifejezés elsődlegesen arra utal, hogy a szolgáltató csak általa ismert módszerekkel (algoritmusokkal) és csak általa ismert adatokat gyűjt, tárol és dolgoz fel a felhasználókról és szokásaikról (elég csak a Cambridge Analytica-féle botrányra hivatkozni). Éppen ezért az uniós jogalkotási törekvések középpontjában rendszerint a transzparencia, a szolgáltatói működés minél mélyebb megértése áll, így a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a digitális

szolgáltatásokról szóló új jogszabályok esetében is.³² A NetzDG egyik vívmánya, hogy maga is törekszik a szolgáltatói eljárások átláthatóvá, egyúttal számonkérhetővé tételére: a törvény időszakos (féléves), igen részletes jelentéstételi kötelezettséget ró a platformokra, amely jelentések teljesen nyilvánosak és online hozzáférhetőek.³³ (Ugyanígy visszaköszön az uniós tervezetekben és a német törvényben a szolgáltatói kapcsolattartó/képviselő kijelölésének kötelezettsége is.)³⁴

A törvény alkalmazásának kezdetétől eltelt időszak féléves szolgáltatói jelentéseinek vizsgálata, összevetése egyfelől érdekes, esetenként meglepő eredményeket hoz, mégis egyúttal hiányérzetet is hagy maga után, mert álláspontunk szerint különösebb következtetések levonására kevésbé alkalmasak. Mindenféleképpen a meglepő kategóriába sorolható, hogy a Facebookhoz az első hat félévben beérkező panaszbejelentések száma egyszer sem érte el a 14 ezret,³⁵ miközben azonos időszakban a YouTube (Google) 214-388 ezer,³⁶ míg a Twitter akár közel 850 ezer panaszt is kénytelen volt elbírálni.³⁷ Ennek oka azonban, hogy a kezdeti időszakban a Facebook nem tett eleget a felhasználók tájékoztatására vonatkozó kötelezettségének, így ismereteink szerint mindmáig az egyetlen, a törvény alapján kiszabott bírságot éppen ez a cég kapta, a nem kielégítő eljárásrendszere miatt (ennek megfelelően a vizsgálatot követő változtatások következményeként több mint hússzorosára ugrott a Facebookhoz érkező bejelentések száma 2021 első félévében). Habár a panaszbejelentések mennyisége összességében növekszik valamennyi szolgáltató esetében, ez nem egy konstans emelkedő vonalat jelent, észlelhetők visszaesések, olykor jelentősen, akár százezres nagyságrendben. A leggyakoribb, tipikusnak mondható területek (tehát hivatkozott bűncselekmények) az egyes szolgáltatások esetében mutatnak némi eltérést, ami érthető, ha figyelembe vesszük a platformok sajátosságait. Amíg például a képek és videók, tehát a vizuális tartalmak megosztására használatos Instagram³⁸ vagy TikTok³⁹ kiemelkedő számot jelent a fényképek közzétételével megvalósuló magánszféra megsértésében, addig a rövid szöveges üzenetekre specializálódott Twitteren a gyűlölködő tartalmak és a becsületsértés,

³² Digital Market Act: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról. (digitális piacokról szóló jogszabály). L 265/1 (2022. október 12.) és Digital Services Act: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet). L 277/1 (2022. október 27.).

³³ NetzDG 1. cikk 2. szakasz (1) és (2) bekezdés.

³⁴ NetzDG 1. cikk 5. szakasz (1) és (2) bekezdés.

³⁵ Törvény a közösségi hálózatokon történő jogérvényesítés javításáról („NetzDG”). *Facebook*.

³⁶ Eltávolítások a Hálózati Végrehajtási Törvény alapján. *Google*.

³⁷ Germany – Twitter Transparency Center. *Twitter*.

³⁸ Törvény a közösségi hálózatokon történő jogérvényesítés javításáról („NetzDG”). *Instagram*.

³⁹ NetzDG Transparenzbericht. *TikTok*.

rágalmazás a leggyakoribb esetek. A YouTube-os videómegosztások között szintén kiemelkedő mennyiségben jelenik meg a gyűlöletkeltés, mellette pedig az erőszakos tartalmak (tehát az indokolatlanul, meghökkentő módon erőszakos, vagy az erőszakot magasztaló videók) és a szexuális tartalmak – ez utóbbi nyilvánvalóan nem jellemző a Twitterre. Az egyes szolgáltatásokat nem lehet tehát közvetlenül összehasonlítani, hiszen a platformok sajátosságai, a jellemző felhasználók köre és korcsoportja, ezáltal az érdeklődési körök is eltér(het). A törlések aránya is vegyes képet mutat, nem észlelhető semminemű tendencia vagy törvényszerűség, a szolgáltatók rendszerint a bejelentések 10–30%-a alapján távolítanak el tartalmakat – ugyanakkor az nem derül ki a jelentésekből, hogy a bejelentés alapján már az első szűrőn, tehát a szolgáltató által alkalmazott community guideline-on sem megy át az inkriminált tartalom, vagy azon még átengednék a moderátorok, és ténylegesen a NetzDG szabályai miatt távolítanak el egy tartalmat. A törvény bevezetésének egyik indoka abban a praktikus megközelítésben rejlett, hogy önmagában az a körülmény, hogy a közösségimédia-platformok saját irányelveket írnak elő, és az alapján moderálási tevékenységet végeznek, még nem oldja meg azokat a helyzeteket és problémákat, amelyeket a szolgáltatók nem kezelnek.⁴⁰ A megismert jelentések viszont nem adnak igazolást arra, hogy a szolgáltatói szabályokon átengedett, ámde valójában súlyos kockázatot hordozó tartalmak szűrkezónája mekkora is. Álláspontunk szerint éppen az egyik legnagyobb hiányossága a jelentéseknek/adatszolgáltatásnak, hogy a részletesen vizsgált szolgáltatók közül csak a Google adta meg a már első körben, tehát a community guideline alapján törölt és a csak második körben, azaz a NetzDG alapján blokkolt tartalmak számát, ez utóbbi rendre 10% alatti arányt képviselt, tehát a YouTube-ról a bepanaszolt tartalmak már rendszerint a szolgáltató saját szabályai szerint is problémásnak minősültek.

Ami egyértelműen megállapítható tehát, hogy mindegyik szolgáltató esetében nő az egy időszakban megtett bejelentések száma, még ha egy-egy félévben tapasztalható is visszaesés, viszont a panaszbejelentések számának növekedése nem jár feltétlenül az eltávolítások arányának növekedésével. E ponton érdemes megjegyezni, hogy a NetzDG életbelépését követően készült felmérés szerint a megkérdezett németek mintegy 67%-a kifejezetten, míg 20%-a csak egyszerűen értett egyet a törvénnyel, míg elutasító csak 5% volt. Megjegyzendő, hogy a felmérést készítő szervezet szerint hasonló, még ha némileg alacsonyabb fogadtatásban részesülne egy hasonló szabályozás Franciaországban vagy az Egyesült Államokban is.⁴¹

⁴⁰ Patrick Zurth: The German NetzDG as Role Model or Cautionary Tale? Implications for the Debate on Social Media Liability. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, 31. (2021), 4. 1084–1153.

⁴¹ Anisa Holmes: *87% of Germans Approve of Social Media Regulation Law*.

A szolgáltatói jelentések statisztikai adatai, tehát a bejelentések számának emelkedése ennyiből alátámasztja a társadalmi egyetértést, tehát valószínűsíthetően élnek is a lehetőséggel a felhasználók.

A törvény egyébként igen súlyos(nak tűnő) bírságok kiszabásának lehetőségéről is rendelkezik, akár ötmillió euró összegig terjedően,⁴² bár az eddigi gyakorlatban a bírságolás nem igazán jelent meg, a Facebook esete kivételével, ami azonban a jelentéseik elégtelenségének a következménye volt, nem pedig az eltávolítási kötelezettség elmulasztásán alapult.⁴³ A törvény kritikusai szerint a bírság lehetősége jelentős chilling effecttel bírhat. Meg kell jegyezzük ugyanakkor, hogy ezek a vélemények inkább a jogalkotás időszakát jellemezték, és mostanában már kevésbé jelentkeznék, talán azért is, mert nem bizonyosodott be, hogy a hatóság szórná a milliós büntetéseket, illetve a szolgáltatók is szemmel láthatóan beálltak a sorba. A chilling effect tágabb értelemben hatással lehet a globálisan értelmezett szolgáltatásra is. Ameddig a közösségi médiaszolgáltatások közvetítő szolgáltatásnak minősülnek, és immunitással bírnak a felületükön közzétett felhasználói tartalomért való felelősség tekintetében, addig a tartalmi jellegű ellenőrzés és szolgáltatói moderálás alapja az önszabályozás, amelyben kiemelkedő szerepe van a szolgáltatók által alkalmazott alapelveknek, felhasználási feltételeknek (community guidelines). Márpedig a techóriások törekednek arra, hogy egységes guideline-okat használnak, lehetőség szerint az összes országban, ahol szolgáltatásuk elérhető, ahelyett, hogy minden országban a helyi jogszabályok szerint váltakoznának ezek a szabályok (ez egyébként valamelyest egybevág az EU egységes online piac megalkotására irányuló törekvéseivel, persze ott nem a globalitás, csak az európai egység a cél). Azonban ha a NetzDG-féle nemzeti szabályozások megszorodnak, úgy fennáll a kockázata, hogy a szolgáltatók megszigorítják a felhasználási feltételeiket az egyszerűbb megfelelés érdekében, amivel viszont más szabályozás alatt egyébként védett tartalmak indokolatlanul kerülnének törlésre.⁴⁴ Persze a NetzDG globálissá hízásától egyelőre semmiképp nem kell tartanunk, mint ahogy a szolgáltatói túlkapásoktól, a túlmoderálástól sem, az eddigi tapasztalatok szerint nem tűnik megalapozottnak a chilling effecttel riogatás Németországban sem, amit alátámaszt az imént hivatkozott statisztika is – igaz, csak a Google-től –, hogy alig plusz 10%-ban törölnek tartalmakat a NetzDG alapján.

⁴² NetzDG 1. cikk 4. szakasz (1) és (2) bekezdés.

⁴³ Thomas Escritt: Germany Fines Facebook for Under-reporting Complaints. *Reuters*, 2019. július 2.

⁴⁴ Amelie Heldt: Germany Is Amending Its Online Speech Act NetzDG... But Not Only That. *Internet Policy Review*, 2020. április 6.

Nemzetközi kitekintés – platformszabályozás a német határok mentén

A korábbiakban többször is utaltunk már a NetzDG „testvértörvényeire”, ugyanis több országban fogadtak már el hasonló tartalmú törvényt 2018 óta.⁴⁵ A lista hosszú, még az Egyesült Államokban is felmerült – habár egyáltalán nem tűnik valószínűnek – a Communications Decency Act vonatkozó 230. szakaszának felülvizsgálata és módosítása, miközben az Európai Unióban szinte a NetzDG teljes életpályáját párhuzamosan lekövette a DSA és a DMA előkészítése, lényegesen visszafogottabb megközelítéssel.⁴⁶ Ehhez képest alighanem pusztán véletlen, hogy Németország közvetlen határszomszédságában jelent meg három olyan érdekes példa, amelyet indokolt röviden bemutatnunk a megértés szélesítése érdekében: egy NetzDG kópia (Ausztria), egy elbukott adaptálási kísérlet (Franciaország) és egy totális ellenút (Lengyelország).

Ausztriában a szövetségi parlament az úgynevezett kommunikációsplatform-törvényt (Kommunikationsplattformen-Gesetz – KoPl-G)⁴⁷ fogadta el 2020-ban. A törvény a helyi adottságok mellett egyértelmű hasonlóságokat mutat a német verzióval, gyakorlatilag annak honosított másolata. Érdekesség, hogy a magyar népességszámhoz megközelítőleg azonos (nagyjából 10%-os az eltérés) osztrákok a százezer felhasználóval rendelkező szolgáltatókat tették a jogszabály alanyává, tehát körülbelül 1%-os a küszöb a teljes népességhez viszonyítva. Itt tehát egy „szerzői jogi jogsértést” is felvető másolásról beszélhetünk.

Sokkal izgalmasabb a platformszabályozás története Franciaországban. A francia Nemzetgyűlés szintén 2020-ban fogadta el az úgynevezett Avia-törvényt, amely tárgyat tekintve „gyűlöletbeszéd-törvényként” jelent meg, de lényegében a NetzDG nem is különösebben titkolt adaptálása volt a célja.⁴⁸ A francia törvényalkotási szokásoknak megfelelően annak rapportöréről, Laetitia Avia alsóházi képviselőről kapta nevét, a törvénytervezetről kialakult viták során a képviselő asszony maga komoly támadásokkal nézett szembe, német kollégájához hasonlóan őt is megvádolták azzal, hogy korábbi személyes sérelmei miatt igyekszik bosszút állni a törvénnyel.⁴⁹

⁴⁵ A nemzetközi platformszabályozási törekvésekre lásd Christoph Schmon – Haley Pedersen: Platform Liability Trends Around the Globe: Recent Noteworthy Developments. *Electronic Frontier Foundation*, 2022. június 1.

⁴⁶ A hivatkozott két uniós szabályt még nem fogadták el, az azonban látszik, hogy lényegesen visszafogottabb eszközökkel közelítik a tárgyat, és inkább az átláthatóság és a szolgáltatói együttműködési hajlandóság növelése, a „nevelés” a DSA és a DMA célja az immunitás felrúgása és a törlési kötelezettség előírása helyett, ugyanakkor ennek részletes elemzése önmagában kitesz egy önálló publikációt.

⁴⁷ Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Kommunikationsplattformen-Gesetz, Fassung vom 24.10.2022.

⁴⁸ Loi n° 2020-766 du 24 juin 2020 visant à lutter contre les contenus haineux sur internet.

⁴⁹ David Perrotin: Laetitia Avia, la députée LREM qui horripile ses assistants. *Mediapart*, 2020. május 12.; illetve Laetitia Avia [@LaetitiaAvia]: En 2 mois, David Perrotin a publié 3 articles sur moi. [Thread]. *Twitter*, 2020. május 12.

Maga a törvény egyébként nem önálló norma volt, hanem az elektronikus kommunikációt és szolgáltatásokat szabályozó más törvények kiegészítésével akarta szigorítani a szolgáltatók eljárási kötelezettségeit és felelősségét. A francia törvényverzió leginkább szembetűnő eltérése a némethez képest a lényegesen lerövidített határidő: itt egy, illetve 24 óra állt (volna) a szolgáltatók rendelkezésére ahhoz, hogy a bejelentéseket kivizsgálják, és döntsenek a tartalom eltávolításáról; az egyórás halmazba a terrorizmussal kapcsolatba hozható és a gyermekpornográf tartalmak tartoztak, mint a törvény szerint nyilvánvalóan jogellenes tartalmak.

A feltételes mód oka, hogy a törvény valójában sosem lépett alkalmazásba, mert az Alkotmánytanács⁵⁰ hatályon kívül helyezte,⁵¹ annak ellenére, hogy az Avia-törvény valójában nem értelmezhető teljesen új szabályozási megközelítésnek a francia jogban, hiszen elsődlegesen egy hatályos és alkalmazott törvényt⁵² módosított, amely már egyébként is rendelkezett a terrorista cselekményekre uszító vagy illet népszerűsítő, illetve a gyermekpornográfiához kapcsolódó tartalmak eltávolításának lehetőségéről. Ennek ellenére már a törvény megszületése is igen gyötrelmesre sikeredett, ugyanis az alsóház és a Szenátus nem jutott egyezsére, az ellenzéki oldal folyamatosan támadta a tervezetet,⁵³ így végül a francia alkotmányos szabályoknak megfelelően a végső szót az alsóház mondhatta ki,⁵⁴ és a Nemzetgyűlés meg is szavazta azt,⁵⁵ amellyel szemben a Szenátus hatvan tagja előzetes normakontrollt kért az Alkotmánytanácstól – amely tulajdonképpen meg is semmisítette azt. A tanács indoklásában kitér arra, hogy Franciaországban a szólásszabadság alkotmányos alapja történelmileg egészen az 1789-ben elfogadott Emberi és polgári jogok nyilatkozatáig⁵⁶ nyúlik vissza, amely alapján a gondolatok és vélemények kifejezése az egyik legértékesebb emberi jog, aminek az online térben azonosan kell érvényesülnie. A francia alkotmány⁵⁷ alapvető szinten biztosítja polgárai részére a szabadságjogok gyakorlását (34. cikk), ennek megfelelően írja elő a szólásszabadságról szóló törvény I. cikkének első mondatában az elektronikus eszközökön keresztül megvalósuló nyilvános kommunikáció szabadságát, majd annak garanciális keretei között rögzíti, hogy a szólásszabadság gyakorlásának korlátozására csak a szükséges mértékig és meghatározott okból vagy célból, így többek között a gyermekek és fiatalok védelme, a közrend fenntartása vagy

⁵⁰ Conseil constitutionnel.

⁵¹ Décision n° 2020-801 DC du 18 juin 2020.

⁵² Loi n° 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l'économie numérique.

⁵³ Avis relatif à la proposition de loi visant à lutter contre la haine sur internet. Commission nationale consultative des droits de l'homme. 2019. július 9.

⁵⁴ Soós Petronella Eszter: Párizs törvénnyel lépne fel az online gyűlölet ellen. *A Tett és Védelem Alapítvány honlapja*, 2020. június 2.

⁵⁵ A szavazás eredménye elérhető itt: Première séance du mercredi 13 mai 2020.

⁵⁶ Déclaration des droits de l'homme et du citoyen.

⁵⁷ Constitution française du 4 octobre 1958.

a nemzetvédelem céljából kerülhet sor. Persze maga az Avia-törvény is éppen ezen érdekek védelmét szolgálta volna ugyebár.

Az Alkotmánytanács természetesen maga is lefekteti, hogy a kiskorúakat érintő pornográf, illetve a terrorizmust népszerűsítő tartalmak súlyosan sértik mások jogait, és alkalmasak a közrend megingatására, ezért érthető, hogy a jogalkotó igyekszik fellépni ezekkel szemben, és egyébként ilyen esetben helye is lehet a szabadságjogok törvényi korlátozásának. A korlátozásnak azonban meg kell felelnie a szükségesség, arányosság és hatékonyság mércéjének, ráadásul erre megfelelő eljárási garanciák mellett kerülhet csak sor. Az indokolás alighanem legfontosabb része, hogy egy tartalom jogellenes természetének megállapítása az arra felhatalmazott hatóság kizárólagos hatásköre, így módon nem értelmezhető a tartalom nyilvánvaló jogellenességének feltételezése. Emellett az egyórás törlési határidő a sérelmezett tartalom közzétevőjének eljárási garanciális jogait is sérti, ugyanis a törlést elrendelő döntéssel szembeni fellebbezésnek nincs felfüggesztő hatálya, ezért az egy órán belül megvalósuló törlés esetén kizárt, hogy bíróság felülvizsgálhassa a törlő határozatot. Az Alkotmánytanács álláspontja szerint jelentős kockázatként kell értékelni a törvény esetében várható chilling effectet, a szabályok tényleges alkalmazása nagy valószínűség szerint indokolatlan cenzúrázáshoz vezetne, részben a kilátásba helyezett bírság miatt is, hiszen ekkor a szolgáltató (illetve az egyes ügyekben eljáró moderátor) a jobb félni, mint megijedni elv alapján valószínűsíthetően inkább törli a határvonalon mozgó tartalmakat, mintsem euró százezres-millió bírságokat kockáztasson.

A törvény(tervezet) kálváriája azonban aligha ért véget az Alkotmánytanács határozatával. 2020 őszén, alig pár hónappal a törvény elfogadása és az előzetes normakontroll lefolytatása után egy igen súlyos eset rázta meg a francia közvéleményt: egy francia tanár lefejezése,⁵⁸ amely mögött sokan a közösségimédia-platformok szerepét és felelősségét is felvetették,⁵⁹ újból felszínre hozva egy sosem feloldott feszültséget, és egy 2021-es törvény is részben érinti a szabályozási területet, azonban a NetzDG-féle szabályozási koncepciótól lényegesen eltérő, visszafogottabb módon.⁶⁰

A német, osztrák és francia platformszabályozásnak/törekvésnek szöges ellentéte a lengyel irány, ahol a kormányt évek óta foglalkoztatja a gyűlöletbeszéd és más kiemelten jogsértő felhasználói tartalmak szabályozásának kérdése. Ők azonban a Facebookkal való együttműködésre törekedtek, és 2018-ban megállapodásban⁶¹ rögzítették, hogy a felhasználók jogorvoslattal fordulhatnak a szolgáltatóhoz egy

⁵⁸ Samuel Paty: French Teacher's Beheading Directly Linked to Social Media Campaign, Say Prosecutors. *Euronews*, 2020. október 21.

⁵⁹ Laura Kayali – Elisa Braun: France Pushes Tougher EU Rules for Social Media in Wake of Terror Attack. *Politico*, 2020. október 26.

⁶⁰ Loi n° 2021-1109 du 24 août 2021 confortant le respect des principes de la République.

⁶¹ Agreement on the creation of a Contact Point.

meghatározott listán szereplő esetek miatt törölt posztjuk, profiljuk vagy felhasználói fiókjuk visszaállítása érdekében.⁶² A lengyel helyzetértékelés szerint a felhasználókat nem elsősorban egymástól kell megvédeni, hanem az indokolatlan szolgáltatói cenzúrától, ugyanis reális veszélyként értékelik, hogy a felhasználók gyakran „ideológiai cenzúra áldozatai” lesznek a tartalomtörlést megalapozó valós jogszabályi felhatalmazás hiányában,⁶³ amitől meg kell védeni a felhasználókat.⁶⁴ A jogalkotási koncepciók között olyan is megjelent, miszerint a szólásszabadság érvényesülésének biztosítására a szolgáltatók saját felhasználási feltételeik alapján nem,⁶⁵ csak a lengyel törvények megsértése esetén és alapján törölhetnének tartalmakat.⁶⁶ Az uniós egységesítési törekvéseknek így igen nehéz lesz érvényt szerezni, ha – bár ez nyilván csak vizuálisan bír jelentőséggel – két szomszédos, ráadásul nagy lélekszámú piac ennyire eltérő módon nyúl a probléma szabályozásához.

Összegzés

Amíg tehát az Európai Unió az egységes online piac szabályozási kereteinek megalkotásán dolgozik, addig a valóságban éppen a tagállami fragmentációt látjuk megvalósulni abban, hogy ugyanarra a problémára Németország és közvetlen szomszédai mennyire eltérő módon reagálnak. Ami közös az EU és a négy hivatkozott tagállam megközelítésében, hogy „a kialakult helyzetben az államok a klasszikus eszközt, a szabályozást sürgetik, mert a jogban látják a problémák megoldásának kulcsát”,⁶⁷ de még a Facebook vezérigazgatója is felvetette a szabályozás szükségességét a közelmúltban, persze Mark Zuckerberg egészen más érdektől vezérelve tette ezt.⁶⁸ A szabályozás iránya és tartalma ugyanakkor igencsak eltérő is lehet, és a NetzDG eddigi öt éve alapján aligha várható, hogy hirtelen gombamód bukkannának fel újabb és újabb testvértörvényei, bár időről időre olvasni ilyen törekvésekről híreket.

⁶² Pierwsze tego typu porozumienie. Ministerstwo Cyfryzacji i Facebook. *Portal Gov.pl*, 2018. november 28.

⁶³ Fóris György: Lengyelországban törvény tiltaná a közösségi médiáról való törlést. *Infostart*, 2021. január 13.

⁶⁴ Poland Works on Law Limiting Powers of Facebook, Twitter and Other Social Platforms. *WION*, 2021. január 16.

⁶⁵ Dobozi Gergely: Pénzbüntetéssel sújtaná a facebookos cenzúrát Lengyelország. *Mandiner*, 2020. december 31.

⁶⁶ Paweł Mering: Ministerstwo Sprawiedliwości chce walczyć z fake newsami i hejtem. Nowe przepisy dotyczyćłyby m.in. wpisów w serwisach społecznościowych. *Bezprawnik*, 2020. december 17.

⁶⁷ Sorbán Kinga: A videómegosztóplatform-paradoxon, avagy az új európai szabályok alkalmazhatósága a globalizáció és az eltérő tagállami implementáció keresztmetszetében. *In Medias Res*, 8. (2019), 2. 212.

⁶⁸ Mark Zuckerberg: The Internet Needs New Rules. Let's Start in These Four Areas. *The Washington Post*, 2019. március 30.

Ha elfogadjuk, hogy a törvényalkotás egyben értékválasztás a jogalkotó részéről, hiszen a normaalkotással kijelöl bizonyos, a jog eszközei által is védett értékeket, akkor a NetzDG – és a hasonló testvértörvények – esetében a képviselők a közbeszéd tisztaságát privilegizálták a jogszolgáltatás bizonyos eljárási garanciái vagy a szólásszabadság minél szélesebb érvényesülésével szemben.⁶⁹ Azonban a NetzDG csak egy lehetséges eszközt kínál az online platformok immunitásából eredő szűrkezónával szembeni küzdelemben, de egyelőre nem tűnik mindent elsöprő erejű megoldásnak, semmiképpen sem oldja fel a problémát magát. Persze ez teljes mértékben nem is várható el, hiszen a platformok(on közzétételre kerülő tartalmak) szervesen kapcsolódnak a közösséghez és annak érdeklődéséhez, párhuzamosan pedig a közösség tagjainak cselekedeteihez, problémáihoz, magatartásához, tehát az aktuális társadalmi jelenségekhez és folyamatokhoz. A közösségi média nem az oka, hanem a felülete és „lehetősége” a problémásnak tekintett tartalmak egyre szélesebb terjedésének – az ok azonban a társadalomban magában található, így nem is a tartalomszabályozás fogja megoldani, az legjobb esetben is csak a felszín, a tünetek kezelésére kínálhat részbeni, tehát önmagában nem elégséges eszközt.

Ha párhuzamot keresünk a német és magyar politikai közbeszédben, úgy a bevándorlás és bevándorlásellenesség természetesen itthon is a közvita, sőt a választási kampányok egyik kiemelt témáját szolgáltatja évek óta, és a globális aktuálpolitikai eseményeket ismerve ebben nem várható változás a közeljövőben. Emellett a magyar politikusokat is óriási mennyiségben találják meg a felhasználók a közösségi felületeken, személyeskedő, bántó és megalázó hozzászólásokban nincs hiány, azonban itthon ezekből jellemzően „nem lesznek ügyek”, a nyilvános diskurzusba ezek ritkán kerülnek át. Mindazonáltal bármennyire is izgalmas szabályozási lehetőségnek mutatkozik a NetzDG, egyelőre nem tűnik úgy, hogy a közbeszéd és különösen a közösségi média minőségének javítására a szolgáltatók csendőrszerepe kényszerítése lenne az egyértelmű megoldás.

Felhasznált irodalom

2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről
- Agreement on the Creation of a Contact Point. Online: www.gov.pl/attachment/2b90547d-5b3b-45e9-9dbc-46973aa0b342
- Avia, Laetitia [@LaetitiaAvia]: En 2 mois, David Perrotin a publié 3 articles sur moi. [Thread]. *Twitter*, 2020. május 12. Online: <https://twitter.com/LaetitiaAvia/status/1260308424883134464?s=20>

⁶⁹ A digitális platformok felelősségmegosztásáról lásd Amélie Heldt: Let's Meet Halfway. Sharing New Responsibilities in a Digital Age. *Journal of Information Policy*, 9. (2019); vagy Megregulázni a Facebookot. A közösségimédia-szabályozás dilemmái és lehetséges irányai. A Political Capital kutatása. Budapest, Political Capital – Prága, Heinrich-Böll-Stiftung e.V., 2021.

- Avis relatif à la proposition de loi visant à lutter contre la haine sur internet.* Commission nationale consultative des droits de l'homme. 2019. július 9. Online: <https://perma.cc/HR2L-GH9Q>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (digitális piacokról szóló jogszabály). L 265/1 (2022. október 12.)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet). L 277/1 (2022. október 27.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv). L 178/1 (2000. július 17.)
- Baranya Róbert: Nem az államtól kell félni a sajtószabadságot – Koltay András NMHH-elnök a Mandinernek. *Mandiner*, 2022. március 4. Online: https://mandiner.hu/cikk/20220301_media_fuggetlensege_sajtoszabadsag_kozossegi_platformok_koltay_andras_nmhh
- Bartóki-Gönczy Balázs: *Az online közvetítő szolgáltatók mint az információhoz való hozzáférés új kapui*. Budapest, Pázmány Press, 2018.
- Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Kommunikationsplattformen-Gesetz, Fassung vom 24.10.2022. Online: www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011415
- Décision n° 2020-801 DC du 18 juin 2020.
- Digital 2021: Germany.* Online: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-germany>
- Dobozi Gergely: Pénzbüntetéssel sújtaná a facebookos cenzúrát Lengyelország. *Mandiner*, 2020. december 31. Online: https://precedens.mandiner.hu/cikk/20201231_lengyelorszag_kozossegi_media_szigoru_szabalyozas
- Eltávolítások a Hálózati Végrehajtási Törvény alapján. *Google*. Online: https://transparencyreport.google.com/netzdg/youtube?hl=hu&items_by_submitter=period:Y2018H1&lu=items_by_submitter
- Escritt, Thomas: Germany Fines Facebook for Under-reporting Complaints. *Reuters*, 2019. július 2. Online: www.reuters.com/article/us-facebook-germany-fine-idUSKCN1TX11C
- Fóris György: Lengyelországban törvény tiltaná a közösségi médiáról való törlést. *Infostart*, 2021. január 13. Online: <https://infostart.hu/kulfold/2021/01/13/lengyelorszagban-torveny-tiltana-a-kozossegi-mediáról-valo-torlest>
- Gemeinsam gegen Hassbotschaften.* 2015. december 15. Online: www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/News/Artikel/12152015_TaskForceErgebnispapier.pdf?jsessionid=65EA1D7E6B-56775F9BB48B4F716E9329.2_cid297?__blob=publicationFile&v=2
- Germany – Twitter Transparency Center. *Twitter*. Online: <https://transparency.twitter.com/en/reports/countries/de.html>
- Gesetzentwurf der Fraktionen der CDU/CSU und SPD.* Deutscher Bundestag: Drucksachen [BT]18/12356, 2017. május 16. Online: <https://dserver.bundestag.de/btd/18/123/1812356.pdf>
- Goujard, Clothilde – Samuel Stolton: Europe Reins in Big Tech: What You Need to Know. *Politico*, 2021. november 25. Online: www.politico.eu/article/europe-digital-markets-act-dma-digital-services-act-dsa-regulation-platforms-google-amazon-facebook-apple-microsoft/
- Heldt, Amélie: Let's Meet Halfway. Sharing New Responsibilities in a Digital Age. *Journal of Information Policy*, 9. (2019), 336–369. Online: www.jstor.org/stable/10.5325/jinfopoli.9.2019.0336#metadata_info_tab_contents

- Heldt, Amélie: Germany is Amending its Online Speech Act NetzDG... But Not Only That. *Internet Policy Review*, 2020. április 6. Online: <https://policyreview.info/articles/news/germany-amending-its-online-speech-act-netzdg-not-only/1464>
- Hertner, Isabelle: Germany: a Country of Immigration – Or Integration? Merkel’s Uncomfortable Legacy. *The Loop*, 2021. április 21. Online: <https://theloop.ecpr.eu/germany-a-country-of-immigration-or-integration-merkels-uncomfortable-legacy/>
- Holmes, Anisa: 87% of Germans Approve of Social Media Regulation Law. Online: <https://medium.com/daliaresearch/87-of-germans-approve-of-social-media-regulation-law-61fb805c1301>
- Hsu, Charlotte: How Media ‘Fluff’ Helped Hitler Rise To Power. *University at Buffalo*, 2015. augusztus 28. Online: www.buffalo.edu/news/releases/2015/08/034.html
- Kayali, Laura – Elisa Braun: France Pushes Tougher EU Rules for Social Media in Wake of Terror Attack. *Politico*, 2020. október 26. Online: www.politico.eu/article/france-renews-social-media-regulation-push-at-eu-level-in-wake-of-terror-attack/
- Klein, Adam G.: How To Fight Holocaust Denial in Social Media – With the Evidence of What Really Happened. *The Conversation*, 2020. december 3. Online: <https://theconversation.com/how-to-fight-holocaust-denial-in-social-media-with-the-evidence-of-what-really-happened-150719>
- Loi n° 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l’économie numérique
- Loi n° 2020-766 du 24 juin 2020 visant à lutter contre les contenus haineux sur internet
- Loi n° 2021-1109 du 24 août 2021 confortant le respect des principes de la République
- Löschung rechtswidriger Hassbeiträge bei Facebook, YouTube und Twitter. Ergebnisse des Monitorings von Beschwerdemechanismen jugendaffiner Dienste.* Online: <https://perma.cc/WTX2-XTVF>
- Mchangama, Jacob – Natalie Alkiviadou – Raghav Mendiratta: *Rushing To Judgment: Are Short Mandatory Takedown Limits for Online Hate Speech Compatible with The Freedom of Expression?* Kopenhága, The Future of Free Speech Project – Justitia, 2021. Online: <https://futurefreespeech.com/rushing-to-judgment-are-short-mandatory-takedown-limits-for-online-hate-speech-compatible-with-the-freedom-of-expression>
- Megregulázni a Facebookot. A közösségimédia-szabályozás dilemmái és lehetséges irányai. A Political Capital kutatása.* Budapest, Political Capital – Prága, Heinrich-Böll-Stiftung e.V., 2021. Online: www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/pc_boll_megregulazni_a_facebookot_tanulmany_2021.pdf
- Mering, Pawel: Ministerstwo Sprawiedliwości chce walczyć z fake newsami i hejtem. Nowe przepisy dotycząłyby m.in. wpisów w serwisach społecznościowych. *Bezprawnik*, 2020. december 17. Online: https://bezprawnik.pl/ustawa-o-ochronie-wolnosci-slowa/?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_202111
- Mitchell, Amy – Jeffrey Gottfried – Katerina Eva Matsa: Millennials and Political News. Social Media – the Local TV for the Next Generation? *Pew Research Center*, 2015. június 1. Online: www.journalism.org/2015/06/01/millennials-political-news
- NetzDG Transparenzbericht. *TikTok*. Online: www.tiktok.com/safety/resources/netzdg-jul-dec-2020?lang=de-DE&appLaunch=web
- Neudert, Lisa-Maria N.: Germany: A Cautionary Tale. In Samuel C. Woolley – Philip N. Howard (szerk.): *Computational Propaganda. Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*. Oxford, Oxford University Press, 2018. 153–184. Online: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190931407.003.0008>
- NMHH: *Az elektronikus hírközlési piac fogyasztóinak vizsgálata. Internetes felmérés 2020.* Online: https://nmhh.hu/dokumentum/218531/internetes_felmeres_2020.pdf

- NMHH: *Lakossági internethasználat 2018*. 2019. március 19. Online: http://nmhh.hu/cikk/202179/Lakossagi_internethasznalat_2018
- Papp János Tamás: *A közösségi médiaplatformok szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelmében*. Doktori értekezés. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2021.
- Perrotin, David: Laetitia Avia, la députée LREM qui horripile ses assistants. *Mediapart*, 2020. május 12. Online: www.mediapart.fr/journal/france/120520/laetitia-avia-la-deputee-lrem-qui-horripile-ses-assistants?page_article=1
- Pierwsze tego typu porozumienie. Ministerstwo Cyfryzacji i Facebook. *Portal Gov.pl*, 2018. november 28. Online: www.gov.pl/web/cyfryzacja/pierwsze-tego-typu-porozumienie-ministerstwo-cyfryzacji-i-facebook
- Poland Works on Law Limiting Powers of Facebook, Twitter and Other Social Platforms. *WION*, 2021. január 16. Online: www.wionews.com/world/poland-works-on-law-limiting-powers-of-facebook-twitter-and-other-social-platforms-357029
- Première séance du mercredi 13 mai 2020. Online: www2.assemblee-nationale.fr/static/15/scrutins/scrutin_ppl_haine_internet_ld_130520.pdf
- Samuel Paty: French Teacher's Beheading Directly Linked to Social Media Campaign, Say Prosecutors. *Euronews*, 2020. október 21. Online: www.euronews.com/2020/10/21/samuel-paty-french-teacher-s-beheading-directly-linked-to-social-media-campaign-say-prosec
- Schmon, Christoph – Haley Pedersen: Platform Liability Trends Around the Globe: Recent Noteworthy Developments. *Electronic Frontier Foundation*, 2022. június 1. Online: www.eff.org/deeplinks/2022/05/platform-liability-trends-around-globe-recent-noteworthy-developments
- Share of internet users in Germany from 2001 to 2021. Online: www.statista.com/statistics/380514/internet-usage-rate-germany/
- Shed, Sam: Twitter Follows Facebook on Removing Posts That Deny the Holocaust. *CBNC*, 2020. október 15. Online: www.cnn.com/2020/10/15/twitter-follows-facebook-on-removing-posts-that-deny-the-holocaust.html
- Soós Petronella Eszter: Párizs törvénnyel lépne fel az online gyűlölet ellen. *A Tett és Védelem Alapítvány honlapja*, 2020. június 2. Online: <https://tev.hu/parizs-torvennyel-lepne-fel-az-online-gyulolet-ellen/>
- Sorbán Kinga: A videómegosztóplatform-paradoxon, avagy az új európai szabályok alkalmazhatósága a globalizáció és az eltérő tagállami implementáció keresztmetszetében. *In Medias Res*, 8. (2019), 2. 210–229.
- Tatár Attila: A tárhelyszolgáltatók körében felmerülő felelősségi kérdésekről. *Infokommunikáció és Jog*, 72. (2019), 1. 8–13.
- Touchberry, Ramsey: Twitter CEO Says Holocaust Misinformation Does Not Violate Its Policy. *Newsweek*, 2020. október 28. Online: www.newsweek.com/twitter-ceo-says-holocaust-misinformation-does-not-violate-its-policy-1542904
- Törvény a közösségi hálózatokon történő jogérvényesítés javításáról („NetzDG”). *Facebook*. Online: www.facebook.com/help/285230728652028
- Törvény a közösségi hálózatokon történő jogérvényesítés javításáról („NetzDG”). *Instagram*. Online: <https://help.instagram.com/130785144276082>
- Vizvári Soma: A techcégek cenzúrája veszélyes a szólás szabadságára. *Magyar Nemzet*, 2022. július 20. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2022/07/a-techcegek-cenzuraja-veszelyes-a-szolas-szabadsagara>

- Von Hein, Matthias: 20 Years After 9/11, Germany Targets Militant Islamists. *Deutsche Welle*, 2021. szeptember 11. Online: www.dw.com/en/9-11-20-years-on-germany-still-grapples-with-militant-islamists/a-59077260
- Willkommenskultur. *Wikipédia*. Online: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Willkommenskultur>
- Wilman, Folkert: The EU's System of Knowledge-based Liability for Hosting Service Providers in Respect of Illegal User Content – Between the e-Commerce Directive and the Digital Services Act. *Jipitec*, 12. (2021), 3. 317–341. Online: www.jipitec.eu/issues/jipitec-12-3-2021/5343
- Zódi Zsolt: Az európai platformszabályozás jellegzetességei. In *Medias Res*, 11. (2022), 1. 66–82. Online: <https://media-tudomany.hu/wp-content/uploads/2022/07/mediatudomany-prod.nmhh.hu-az-europai-platformszabalyozas-jellegzetessegei-zodi-zsolt-az-europai-platformszabalyozas-jellegzetessegei.pdf>
- Zuckerberg, Mark [@Mark Zuckerberg]: Today We're Updating Our Hate Speech Policy to Ban Holocaust Denial. [Idővonal-bejegyzés]. *Facebook*, 2020. október 12. Online: www.facebook.com/zuck/posts/10112455086578451
- Zuckerberg, Mark: The Internet Needs New Rules. Let's Start in These Four Areas. *The Washington Post*, 2019. március 30. Online: www.washingtonpost.com/opinions/mark-zuckerberg-the-internet-needs-new-rules-lets-start-in-these-four-areas/2019/03/29/9e6f0504-521a-11e9-a3f7-78b7525a8d5f_story.html
- Zurth, Patrick: The German NetzDG as Role Model or Cautionary Tale? Implications for the Debate on Social Media Liability. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, 31. (2021), 4. 1084–1153. Online: <https://ir.lawnet.fordham.edu/iplj/vol31/iss4/4>